

HOẠCH ĐỊNH CHÍNH SÁCH TRONG CHÍNH PHỦ SỐ

LÊ VĂN HÒA*

Hoạch định chính sách là quá trình nghiên cứu, xây dựng và ban hành chính sách để giải quyết vấn đề công. Trong bối cảnh xây dựng và phát triển chính phủ số ở Việt Nam hiện nay, chuyển đổi số trong hoạch định chính sách cần được xác định là nhiệm vụ trọng tâm của các cơ quan hoạch định chính sách nhằm tăng tốc độ, tính công khai, minh bạch, tiết kiệm thời gian và nguồn lực, nâng cao chất lượng chính sách. Chuyển đổi số trong hoạch định chính sách đòi hỏi các cơ quan nhà nước thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp về chuyển đổi nhận thức, phát triển nền tảng số, xây dựng năng lực số...

Từ khóa: Hoạch định chính sách; chính phủ số; chuyển đổi số; công khai, minh bạch.

Policy formulation is the process of studying, formulating, and promulgating policies to address public problems. In the current context of digital government development in Viet Nam, digital transformation in policy formulation should be identified as a key task of policy-making agencies in order to increase publicity and transparency, save time and resources, and improve policy quality. Digital transformation in policy formulation requires public agencies to synchronously implement many solutions to improve awareness of transformation, develop digital platforms, and build digital capacity.

Keywords: Planning policies; e-government; digital transformation; transparency.

NGÀY NHẬN: 10/8/2022

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 19/9/2022

NGÀY DUYỆT: 17/10/2022

1. Khái quát về chính phủ số và hoạch định chính sách

a. Chính phủ số

Sự ra đời của chính phủ số (CPS) là kết quả của việc ứng dụng công nghệ số trong cải cách hành chính nhà nước, nó đã làm thay đổi phương thức hoạt động của các cơ quan nhà nước (CQNN) và cung ứng dịch vụ công, góp phần nâng cao chất lượng, hiệu lực, hiệu quả hoạt động của Chính phủ và phục vụ người dân tốt hơn. CPS cũng đặt ra những thách thức lớn hơn đối với năng lực của đội ngũ cán bộ, công chức nhà nước.

Về bản chất, CPS là chính phủ điện tử, bổ sung những thay đổi về cách tiếp cận, cách triển khai mới nhờ vào sự phát triển của công

nghệ số, vì vậy, phát triển CPS chính là phát triển chính phủ điện tử (CPS đã bao hàm chính phủ điện tử). Chính phủ điện tử là chính phủ ứng dụng công nghệ thông tin để nâng cao hiệu lực, hiệu quả hoạt động, phục vụ người dân và doanh nghiệp tốt hơn. CPS là chính phủ có toàn bộ hoạt động an toàn trên môi trường số, có mô hình hoạt động được thiết kế lại và vận hành dựa trên dữ liệu và công nghệ số, để có khả năng cung cấp dịch vụ chất lượng hơn, đưa ra quyết định kịp thời hơn, ban hành chính sách tốt hơn, sử dụng nguồn lực tối ưu hơn, kiến tạo phát triển, dẫn dắt chuyển đổi số (CĐS) quốc gia, giải quyết

* TS, Học viện Hành chính Quốc gia

hiệu quả những vấn đề lớn trong phát triển và quản lý kinh tế - xã hội¹.

Trong CPS, chính phủ vận hành, ban hành chính sách, đưa ra quyết định chỉ đạo điều hành và cung cấp các dịch vụ số một cách chủ động theo nhu cầu của người dân, doanh nghiệp một cách tối ưu dựa trên năng lực khai thác và phân tích dữ liệu, lấy dữ liệu là trung tâm. CPS giúp chính phủ hoạt động hiệu lực, hiệu quả hơn, minh bạch hơn, hạn chế tham nhũng, kiến tạo sự phát triển cho xã hội. CPS mang lại những lợi ích cụ thể dưới đây:

(1) Tạo ra thông tin từ dữ liệu để hỗ trợ và cải thiện quá trình ra quyết định, đồng thời, tạo ra các dịch vụ công mới theo các mô hình mới; cắt giảm các dịch vụ hành chính công không còn cần thiết nhờ vào việc sử dụng và tái sử dụng các dữ liệu hoạt động, dữ liệu thống kê địa lý; từ đó, nâng cao hiệu quả, hiệu lực hoạt động và tiết kiệm nguồn lực cho nhà nước và xã hội trong dài hạn.

(2) Tạo thuận lợi cho người dân và doanh nghiệp tham gia, đóng góp vào hoạch định và thực thi chính sách, xây dựng và thi hành luật pháp, vào quá trình điều hành của Chính phủ một cách tích cực, qua đó, bảo đảm công khai, minh bạch trong hoạt động của nhà nước và nâng cao chất lượng của chính sách, pháp luật.

(3) Cho phép công dân, tổ chức và doanh nghiệp làm việc với CQNN thuận lợi, dễ dàng, nhanh chóng, bởi trong CPS, công dân, tổ chức, doanh nghiệp có thể truy cập trực tuyến tới các thủ tục hành chính thông qua phương tiện internet, điện thoại di động, truyền hình tương tác mà không cần đến trực tiếp trụ sở của cơ quan, tổ chức, qua đó, tiết kiệm thời gian đi lại, chi phí vận hành, chi phí giao dịch và góp phần phòng, chống tham nhũng.

(4) Tăng tốc độ xử lý thủ tục hành chính nhanh hơn rất nhiều lần so với trước nhờ việc sử dụng công nghệ thông tin và công nghệ số để tự động hóa các thủ tục hành chính, áp dụng vào các quy trình quản lý, hoạt động của CQNN, qua đó, tiết kiệm chi phí vận hành của bộ máy nhà nước.

(5) Tạo thuận lợi cho cán bộ, công chức, viên chức thực thi công vụ, thực hiện nhiệm vụ hiệu lực và hiệu quả hơn; đồng thời, tạo cơ hội cho cán bộ, công chức, viên chức tiếp cận được những tri thức và công nghệ mới để có đủ năng lực làm việc trong môi trường quốc tế.

So với chính phủ điện tử, CPS có những đặc trưng dưới đây: CPS chuyển mọi hoạt động của chính phủ lên môi trường số, hoạt động dựa trên dữ liệu và cung cấp thêm các dịch vụ mới; CPS là chính phủ CDS, đổi mới mô hình hoạt động, thay đổi quy trình làm việc, thay đổi cách thức cung cấp dịch vụ, nhanh chóng cung cấp dịch vụ công mới; CPS là dùng công nghệ số, nhất là công nghệ của cách mạng công nghiệp 4.0 gồm: (trí tuệ nhân tạo (AI), Internet vạn vật (IoT), Dữ liệu lớn (Big Data), Điện toán đám mây (Cloud Computing), Chuỗi khối (Block Chain); CPS là sử dụng dữ liệu để ra quyết định, coi dữ liệu là một tài nguyên mới, đó là chuyển đổi về cách thức ra quyết định của CQNN dựa trên báo cáo bản giấy sang dữ liệu phân tích định lượng và tổng hợp từ nhiều nguồn dữ liệu khác nhau.

b. Hoạch định chính sách

Hoạch định chính sách (HĐCS) là giai đoạn đầu tiên của chu trình chính sách, là quá trình xác định và đưa một vấn đề chính sách vào chương trình nghị sự chính sách, đến xây dựng, thông qua và ban hành chính sách để giải quyết vấn đề đó. Quy trình này gồm: thiết lập chương trình nghị sự chính sách, xây dựng chính sách, ban hành và công bố chính sách. Trong quy trình, các cơ quan, tổ chức được giao trách nhiệm phải thực hiện tốt các nhiệm vụ chính sau: (1) Xác định vấn đề chính sách; (2) Xây dựng chính sách; (3) Đánh giá tác động chính sách; (4) Xây dựng dự thảo các văn bản trong hồ sơ chính sách; (5) Tổ chức lấy ý kiến của các bên liên quan; (6) Họp thảo luận, xem xét và thông qua các văn bản; (7) Công bố chính sách.

Từ những nhiệm vụ trên cho thấy, HĐCS có một số đặc điểm cơ bản sau đây: (1) Là hoạt động dựa trên dữ liệu và bằng chứng để ra các

quyết định; (2) Là hoạt động nghiên cứu khoa học và sáng tạo; (3) Là hoạt động cần có sự phối hợp của nhiều bên liên quan; (4) Là hoạt động mang tính quy trình và thủ tục.

2. Chuyển đổi số trong hoạch định chính sách ở Việt Nam

CDS là quá trình thay đổi tổng thể và toàn diện của cá nhân, tổ chức về cách sống, cách làm việc và phương thức sản xuất dựa trên các công nghệ số. CDS là thay đổi quy trình mới, mô hình tổ chức mới, phương thức cung cấp dịch vụ hoặc cung cấp dịch vụ mới².

CDS ở Việt Nam bắt đầu được đề cập nhiều vào năm 2018, cụ thể qua các văn bản: Quyết định số 749/QĐ-TTg ngày 03/6/2020 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình CDS quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030; Quyết định số 942/QĐ-TTg ngày 15/6/2021 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược phát triển chính phủ điện tử hướng tới CPS giai đoạn 2021 - 2025, định hướng đến năm 2030; Nghị quyết số 76/NQ-CP ngày 15/7/2021 của Chính phủ ban hành *Chương trình tổng thể cải cách hành chính nhà nước giai đoạn 2021 - 2030* đã xác định: xây dựng và phát triển chính phủ điện tử, CPS là một trong 6 nội dung cải cách hành chính giai đoạn 2021 - 2030. Đồng thời, các văn bản này đã quy định trách nhiệm của các CQNN về CDS trong cơ quan mình và trong xây dựng và phát triển CPS, nền kinh tế số và xã hội số.

CDS trong HĐCS có ý nghĩa quan trọng, giúp cho quá trình HĐCS được tiến hành nhanh hơn, công khai, minh bạch, hiệu lực, hiệu quả hơn và quan trọng nhất là nâng cao chất lượng của chính sách, qua đó kiến tạo cho sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước và địa phương.

CDS trong HĐCS có thể tập trung vào thay đổi quy trình HĐCS hoặc thay đổi cách thức thực hiện các nhiệm vụ trong quy trình HĐCS hiện hành hoặc thay đổi cả hai nội dung này dựa trên công nghệ số. Tuy nhiên, ở đây chỉ đề cập đến thay đổi cách thức thực hiện các

nhiệm vụ trong quy trình HĐCS hiện hành, vì vậy, CDS trong HĐCS tập trung vào các nội dung sau đây:

(1) CDS trong xác định vấn đề chính sách.

Vấn đề chính sách bắt nguồn từ đời sống xã hội, từ những mong muốn, bức xúc của xã hội, do đó, để xác định vấn đề chính sách, CQNN cần nắm bắt kịp thời mong muốn và bức xúc của xã hội. Áp dụng công nghệ số sẽ giúp thu thập, xử lý và phân tích thông tin để xác định nhu cầu chính sách nhanh chóng, chính xác và tiết kiệm hơn nhiều so với cách thức truyền thống.

(2) CDS trong xây dựng chính sách.

Điều này đòi hỏi một khối lượng thông tin, dữ liệu lớn về vấn đề chính sách, đối tượng chính sách, các phương án chính sách, các tác động chính sách (về kinh tế - xã hội, môi trường, thủ tục hành chính, giới, tính thống nhất của hệ thống pháp luật). Áp dụng công nghệ số sẽ giúp cung cấp thông tin đầy đủ, đa dạng, chính xác, tăng tốc độ xử lý và phân tích thông tin, nhờ đó rút ngắn thời gian xây dựng chính sách và tiết kiệm chi phí cho việc thu thập và xử lý thông tin.

(3) CDS trong đánh giá tác động chính sách.

Đánh giá tác động chính sách là đánh giá tác động của các phương án chính sách và đề xuất lựa chọn phương án chính sách tối ưu. Đánh giá tác động chính sách đòi hỏi phải dự đoán được tất cả tác động về kinh tế, xã hội, môi trường, thủ tục hành chính, giới, tính thống nhất của hệ thống pháp luật và các tác động khác của phương án chính sách đề xuất. Khi thực hiện nhiệm vụ này, người đánh giá không chỉ thu thập một khối lượng dữ liệu, thông tin lớn, mà còn phải vận dụng các phương pháp đánh giá tác động định tính và định lượng để xác định và dự đoán các tác động của từng phương án chính sách, thậm trí, phải tham vấn ý kiến của các bên liên quan. Áp dụng công nghệ số sẽ giúp quá trình đánh giá tác động chính sách khách quan, công khai, minh bạch, tiết kiệm thời gian, nhân lực và nâng cao chất lượng của báo cáo đánh giá tác động chính sách; từ đó cung cấp

bằng chứng vững chắc cho CQNN có thẩm quyền lựa chọn phương án chính sách tối ưu.

(4) *CĐS trong tổ chức lấy ý kiến của các bên liên quan.* Một trong những nhiệm vụ quan trọng của HĐCS là tổ chức lấy ý kiến của các bên liên quan theo quy định; tổng hợp, nghiên cứu, giải trình, tiếp thu các ý kiến góp ý. Áp dụng công nghệ số vào thực hiện nhiệm vụ này sẽ rút ngắn thời gian, phạm vi bao phủ rộng hơn, khách quan và dân chủ hơn; từ đó, nâng cao chất lượng lấy ý kiến góp ý và góp phần nâng cao chất lượng của chính sách.

3. Nhiệm vụ, giải pháp chuyển đổi số trong hoạch định chính sách

CĐS trong HĐCS không thể tách khỏi CĐS quốc gia và phát triển CPS. Do đó, song song với việc các CQNN triển khai thực hiện các nhiệm vụ, giải pháp theo chức năng, nhiệm vụ được giao, cơ quan HĐCS cần tập trung thực hiện các nhiệm vụ, giải pháp cụ thể dưới đây:

Một là, xác định mục tiêu và nhiệm vụ CĐS trong HĐCS. Căn cứ vào định hướng, nhiệm vụ, giải pháp xây dựng và phát triển CPS của Chính phủ và tình hình cụ thể, cơ quan HĐCS xây dựng chiến lược, chương trình, dự án, kế hoạch tích hợp nội dung về CĐS trong hoạt động của cơ quan mình, gắn kết với ứng dụng công nghệ thông tin, phát triển CPS, chính quyền số, trong đó xác định mục tiêu, nhiệm vụ CĐS trong HĐCS. Khi xây dựng mục tiêu, nhiệm vụ CĐS trong HĐCS, cơ quan HĐCS cần phối hợp với các CQNN hữu quan, bởi vì HĐCS là hoạt động phối hợp giữa các bên liên quan nên việc CĐS cần có sự đồng bộ giữa các cơ quan, từ đó, mới phát huy tối đa lợi ích của CĐS.

Hai là, nâng cao nhận thức của cán bộ, công chức trong cơ quan HĐCS về CĐS. Trước tiên là, chuyển đổi nhận thức. Để thúc đẩy CĐS trong HĐCS thì đội ngũ cán bộ, công chức cần có nhận thức và tư duy đúng về CĐS, đặc biệt là người lãnh đạo - đây là điều kiện tiên quyết để từ đó truyền cảm hứng, khát vọng và quyết tâm thay đổi tới đội ngũ cán bộ, công chức trong cơ quan. Để nâng cao nhận

thức về CĐS, cơ quan HĐCS đẩy mạnh các hoạt động thông tin, tuyên truyền về sự cần thiết và tính cấp bách của CĐS, chủ trương của Đảng và Nhà nước về CĐS, xây dựng và phát triển CPS, đặc biệt là CĐS trong HĐCS.

Ba là, phát triển nền tảng số trong cơ quan. Phát triển chính phủ điện tử chủ yếu dựa trên hệ thống thông tin, còn phát triển CPS chủ yếu dựa trên nền tảng số. Cơ quan HĐCS khi đầu tư hệ thống thông tin thường mất từ một năm đến vài năm, cần có đội ngũ chuyên môn vận hành, quản lý, trong khi đó sử dụng các nền tảng số thường chỉ mất vài tuần, để thiết lập cấu hình và hướng dẫn sử dụng, không cần có đội ngũ chuyên môn vận hành, quản lý, vì doanh nghiệp cung cấp dịch vụ nền tảng thực hiện việc này; hơn nữa, việc sử dụng các nền tảng số cũng giải quyết bài toán chia sẻ dữ liệu một cách dễ dàng. Vì vậy, cơ quan HĐCS cần chuyển đổi sang sử dụng dịch vụ điện toán đám mây được cung cấp bởi doanh nghiệp chuyên nghiệp.

Bốn là, xây dựng năng lực số cho đội ngũ cán bộ, công chức trong các cơ quan. Một giải pháp quan trọng để xây dựng năng lực số, là tổ chức các khóa đào tạo, bồi dưỡng về CĐS, do đó, cơ quan HĐCS cần thuê tư vấn thiết kế chương trình và thực hiện các khóa bồi dưỡng kiến thức và kỹ năng về CĐS trong HĐCS, bao gồm kiến thức và kỹ năng HĐCS, kiến thức về CĐS, kiến thức và kỹ năng sử dụng công nghệ số trong HĐCS □

Chú thích:

1, 2. *Cẩm nang chuyển đổi số.* H. NXB Thông tin và Truyền thông (tái bản có chỉnh sửa, cập nhật, bổ sung năm 2021. tr. 134 - 135, 21.

3. Nghị quyết số 76/NQ-CP ngày 15/7/2021 của Chính phủ ban hành Chương trình tổng thể cải cách hành chính nhà nước giai đoạn 2021 - 2030.

4. Quyết định số 749/QĐ-TTg ngày 03/6/2020 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030.

5. Quyết định số 942/QĐ-TTg ngày 15/6/2021 của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt Chiến lược phát triển Chính phủ điện tử hướng tới chính phủ số giai đoạn 2021 - 2025, định hướng đến năm 2030.